

EEN GESCHIEDENIS VAN
CHINA

HOE HET VERLEDEN DE VOLKSREPUBLIC VERKLAART

Victor Wesseling

*Voor Norbert Wesseling die met zijn
jeugdvriend Ben Bot bedacht dat ik naar het
Canisius College kon – waar mijn reis begon.*

© 2023 Victor Wesseling, p/a Uitgeversmaatschappij
Walburg Pers, Zutphen

© 2023 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen
www.walburgpers.nl

Vormgeving, omslag en typografie Vincent Steinmetz
Eindredactie Meindert Burger
Omslagfoto Kayla Kozlowski, Unsplash

ISBN 978-94-645-6129-6

ISBN 978-94-645-6130-2 (e-book)

NUR 692

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door printouts, kopieën, of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord	9
Inleiding	10
1. Een oriëntatie, het land en de bevolking	23
2. De Chinese geschiedenis en het Chinese schrift	45
3. Van de oudheid tot de eenwording: het Chinese denken	69
4. Van de eenwording tot de overheersing door de Mongolen (221 v.C.- 1368 n.C.)	97
5. De Ming-dynastie (1368-1644) en de bloei van de Qing (1644-1899)	123
6. De wereld van overzee, oorlog en opstanden. De ondergang van de Qing (1799-1911)	141
7. Revolutie en burgeroorlog (1912-1935)	171
8. Oorlog en verzet, burgeroorlog en hereniging (1937-1949)	195
9. De eerste jaren van de Volksrepubliek (1949-1965)	217
10. De Grote Culturele Revolutie en het einde van Mao Zedong (1966-1976)	241
11. De nieuwe koers van Deng Xiaoping	265
12. Een zoektocht naar de juiste Weg	291
13. Bestuurlijke hervormingen en de dynamiek van de jaren negentig	313
14. Het politieke bestel na 2002	341
15. De opkomst van een economische wereldmacht	369
16. China en het buitenland	397
17. Xi Jinping en de Chinese zienswijzen	425
Register	446
Geraadpleegde literatuur	452

De blinde verhalenverteller (foto Koen Wessing)

Voorwoord

In 2011 kwam de gedachte op om een levenslange liefde voor geschiedenis en professionele kennis van de internationale economische betrekkingen, samen met enig inzicht verworven als amateur-sinoloog, te gebruiken om wat meer licht te werpen op het ontstaan en het functioneren van de Volksrepubliek China.

Om vijfduizend jaar geschiedenis, de overgang van een derdewereldland naar een moderne staat en de gecompliceerde werking van het huidige Chinese politieke systeem in een overzicht samen te brengen is geen sinecure. Na een eerste omvangrijke en wat chaotische versie leek het project door een verdere verslechtering van het gezichtsvermogen in 2016 schipbreuk te leiden. Maar de onstuitbare opmars van China, nieuwe digitale hulpmiddelen voor slechtzienden en vooral de stimulerende belangstelling van vrienden hielpen mij het werk te voltooien.

Ik ben daarbij in het bijzonder dank verschuldigd aan drs. Arnoud Hulleger, als lezer van het eerste uur, mijn oud-collega's van de economische faculteit prof. dr. Hans Amman en dr. Boe Thio, mijn lerares Chinees en gastvrouw in Beijing Ah Ling en in het bijzonder Meindert Burger en Vincent Steinmetz die de redactie respectievelijk vormgeving van dit boek verzorgden. Zonder hun hulp was het er niet geweest.

Mijn dank gaat ook uit naar de medewerking die ik kreeg van de uitgeverij die deze publicatie mogelijk maakte.

Amsterdam, juli 2023

Inleiding

Na vier reizen naar China en acht seizoenen Chinese les aan de Volksuniversiteit Amsterdam kreeg ik het idee om mijn in de loop der tijd opgedane kennis van China voor mijzelf samen te vatten. Dit kreeg al snel de pretentie van een boek over China, ter verklaring van het huidige China, die ogenschijnlijke tegenstrijdigheid van communisme en kapitalisme. Voor die verklaring bleken twee sleutels essentieel: het verleden met het schrift, en de omgeving (de wereld-economie).

De geschiedenis, het politieke en economische systeem, de binnenlandse problemen en de buitenlandse betrekkingen – ze vallen vanuit het juiste perspectief gezien allemaal op hun plaats. Dit perspectief ligt in een langetermijnbenadering. Daarom moeten we beginnen met een schets van de geschiedenis van China.

Ik bezocht het land voor het eerst in 1996. Ik wist er niet veel meer van dan de gemiddelde krantenlezer uit die tijd, en dat was niet veel. Ik had me er van tevoren niet speciaal in verdiept want uit eerdere reizen was mij gebleken dat je dan opzoek gaat naar dat wat in de gelezen publicatie's wordt voorgespiegeld. Nee, ik wilde mij laten verrassen!

En een verrassing was het. Ik kwam terecht in een wereld waarvan ik het bestaan in mijn stoutste dromen niet had kunnen vermoeden. Het land leek een gigantische bouwplaats waar hele steden uit vroeger eeu-

wen werden platgegooid en nieuwe miljoenensteden hoog uit de grond schoten.

Daartussen reisden we duizenden kilometers met de trein, met de bus, per boot. Met treinen waarin op kolenvuren thee werd gezet, met bussen over hobbelige wegen vol kuilen, en met de boot naar riviermondingen waar honderden kilometers aaneen allerlei industrie en havenwerken de IJmond en de Nieuwe Waterweg in omvang vele malen overtroffen.

Het was midden jaren negentig en China zat in de overgang van derdewereldland naar wereldmacht. Dat was toen in het Westen in het algemeen en mij in het bijzonder nog niet bekend. We wisten wel dat het een communistisch land was en dus een dictatuur, maar die was in geen velden of wegen te bekennen. Het land was eigenlijk pas kort opengesteld voor toeristisch verkeer – zo kwam ik er ook terecht. Ik ontmoette groepjes ondernemende jongelui, uit Amerika, uit Europese landen. Allemaal hadden we de ervaring dat ons geen strobreed in de weg werd gelegd, dat het overal veilig was.

Maar het reizen was niet makkelijk door de taalbarrière en vooral door het overal aanwezige en totaal onleesbare Chinese karakterschrift. Op de stations, op de snelwegen, in de winkelstraten, in de restaurants, op alle muren waarop posters hingen, tot op de eetstokjes in de restaurants toe: overal die Chinese karakters! Vaak in vrolijke felle kleuren rood, blauw, geel – heel vrolijk, maar totaal onbegrijpelijk. Gewend om altijd overal teksten te lezen, kreeg ik na een maand ernstige ontweningsverschijnselen. Terug van de reis kristalliseerden de vele indrukken uit in veel vragen. Centraal stond de vraag: wat gaat er nu eigenlijk schuil achter die totaal andere wereld van dat andere schrift?

De jaren daarop kwamen in de media steeds meer berichten over de genadeloze opmars van China als economische grootmacht in de wereld. Dat laatste interesseerde mij als internationaal econoom. Hoe kon een communistisch land economisch zo succesvol zijn? In de Sovjet-Unie had die ideologie immers tot de volledige ineenstorting van het staatkundig en economisch systeem geleid.

Ik schreef mij bij terugkomst in Amsterdam in bij de Volksuniversiteit om de taal en het schrift te leren. Met de gesproken taal vlotte het niet zo, want in Amsterdam wordt nu eenmaal niet zoveel Chinees gesproken, maar de karakters maakte ik mij meester. Jaar na jaar volgde ik de cursussen, eerst voor beginners, toen voor gevorderden, en na acht seizoenen beheerste ik toch wel de tweeduizend standaardkarakters, kon ik eenvoudige teksten lezen, had ik misschien het niveau van een Chinese twaalfjarige, maar het was genoeg om te beseffen dat achter dat andere schrift ook een totaal andere manier van denken school! Een heel andere cultuur zelfs. Dat de Chinese cultuur sterk van de westerse verschilt was mij ook tijdens de reis wel duidelijk geworden. De schilderkunst, de muziek, de stijl van bouwen, ja, je kunt bijna niets bedenken dat eigenlijk niet anders, vreemd intrigerend en soms onbegrijpelijk is. Dat geldt in het bijzonder voor het politieke en economische het systeem.

Na vervroegd pensioen bij de universiteit kreeg ik meer tijd voor reizen en studie. In 2004 reisde ik voor de tweede keer naar China. Ik wilde mij nu oefenen in de gesproken taal. Via een nieuwe lerares Chinees die zelf uit China kwam en connecties had in Beijing, schreef ik mij in voor een korte taalcursus aan de Technische Universiteit van Beijing. Aansluitend maakte ik met een vriendin mijn tweede lange reis door China.

De schok bij de hernieuwde kennismaking was minstens zo groot als de eerste confrontatie in 1996. In acht jaar tijd waren de hoofdstad en het land weer ingrijpend veranderd! In de steden waren de resten van negentiende-eeuwse wijken, sloppenwijken, vrijwel verdwenen. Ze hadden plaatsgemaakt voor nog meer moderne hoogbouw. De grote groepen fietsers op ring- en radiaalwegen, waar toen nog een zilveren wolk van fietsbelgerinkel boven dreef, hadden plaatsgemaakt voor een zo druk autoverkeer dat men zich in de hoofdstad sneller met de metro dan per taxi kon verplaatsen. Tussen de steden reden nu moderne snelheidstreinen en er lagen nieuwe snelwegen.

Er volgden nog twee reizen. In 2005 woonde ik korte tijd in een bui-

tenwijk van Beijing en in 2006 maakte ik een langere reis langs de kust en in het binnenland.

Na elk jaar was de aanblik van de hoofdstad weer ingrijpend veranderd. De razendsnelle verandering die zich in het hele land van jaar tot jaar voltrok in de jaren negentig en de jaren nul van de nieuwe eeuw bleef voor het grote publiek in Europa buiten gezichtsveld, maar werd bevestigd door mijn Chinese lerares die elk jaar haar familie bezocht en dan weer verbaasd was over de geweldige veranderingen in haar land.

Hoewel aan de veranderingen in China zelf nog niet veel aandacht werd besteed, trok de opkomst van China als potentiële grootmacht in de wereld wel steeds meer de aandacht. China veranderde van een gesloten economie in een land dat sterk gericht was op de productie ten behoeve van de export naar het buitenland. Sommigen dachten dat dit in het nog steeds door een Communistische Partij geregeerde land wel moest leiden tot een democratische ontwikkeling in westerse zin, anderen vreesden de dreiging die van China als nieuwe grootmacht zou uitgaan.

Teruggekeerd in mijn studeerkamer begon daar een nieuwe reis. Ik verdiepte mij allereerst in de geschiedenis van China. Omdat ik wist wat ik wilde weten, ontdekte ik surfend op het internet vele boeken, maar vooral artikelen, van Chinese en westerse wetenschappers, historici en sinologen, die allerlei aspecten verhelderden.

Voor een beter begrip van het huidige China, het China van de Volksrepubliek, is kennis van de Chinese geschiedenis onontbeerlijk. Dit boek biedt qua feitelijke gebeurtenissen een overzicht dat overeenkomt met de standaardkennis in China. Die is voor de lange termijn gebaseerd op de ‘Vierentwintig Geschiedenissen’ uit de keizertijd. In China kent de officiële geschiedschrijving een lange traditie: officieel aangestelde historici notuleerden aan het hof de actuele gebeurtenissen ten behoeve van de geschiedschrijving. Dat ging niet volgens criteria die in de westerse historiografie in de negentiende eeuw werden ontwikkeld. Onverbiddelijke trouw aan de heersende clan of dynastie stond voorop, maar men wilde geen valse voorstelling van zaken en daarom waren